

liga klifva väl uppåt, många fler glida nedåt, och lika mycket som man vet på hvilket steg födelse och uppfostran från början försatt oss, lika litet vet man vid hvilket steg omgifning och lefnadsöden komma oss att stanna. Mången flicka, som ekonomiskt eller — »konventionellt» lidit skeppsbrott, flyktar till detta yrke, för att undgå att sjunka ned i lastens dy. Såsom vid ett halmstrå hänger hon sig fast vid diskens värdighet och kämpar der med de mörka makter, som draga sitt nät omkring henne. Om hon icke hos sig bevarat den sedliga halten och icke eger tillräcklig kraft att motstå förförelsekonsterna från ofvan och nedan, händer det så lätt — icke att hon ramplar hufvudstupa, men att hon så sakta glider nedåt; och hvem har hjerta eller rätt att kasta första stenen?

Men det har äfven inträffat att en särskildt vacker och qvick medlem af den qvinliga vårdshuspersonalen gjort ett så starkt och varaktigt intryck på en aktad och i säkra samhällsvilkor sig befinnande mans hjerta, att han fört henne fram till brudpallen och lagt sitt lifs öde i hennes händer. Ofta sluta Ganymedes och Hebe det äkta förbundet med någon gemensam restauration — eller två — i framtidsperspektiv, hvilket onekligen är den naturligaste lösningen af det invecklade problemet. Ty vårdshusflickan längtar precis lika mycket som Evas öfriga döttrar — eller mera — efter

det äktenskapliga Eldorado; som ett bevis härfå ses hon gerna leka med ringar eller när lokalen är tom stirra ut genom fönstret, belyst af afton-solen, alldeles som det så skönt står tecknad på de tryckta oljefärgstaflor, hvarmed firman Maas & C:o ha riktat den svenska konstmarknaden.

Men äfven här är giftermålet icke alltid behöfligt för att försätta qvinnan på egen och säker botten. Hvilket tidehvarf har varit utan mecenater? Och hvilket har varit utan mecenater mot qvinnan? Man ser henne ej sällan sjelf vara i besittning af ett värdshus, hvartill grundplåten blifvit nedlagd af en sådan välgörare. Detta mecenatskap torde vara desto märkligare som det försmår allt *offentligt* erkännande.

*   *   *

I ekonomiskt afseende intager värdshusflickan en ställning, som är ojemförligt öfverlägsen »jungfruns» och desslikes förmånligare än bodmamsellens. De traditionella tiöringar, hvarmed Ganymeden får nöja sig, tiodubblas gentemot Heben; man har haft exempel på att hon eljes försmår det frivilliga bidraget, nämligen om ett helt sällskaps salning utmynnarn till ett så underhålligt resultat. Hon är sjelfständigare mot sin husbonde än en vanlig tjenarinna är det emot familjmodern, har sina

tjenare under sig och har — förutom i fråga om maten — eget hushåll, i det hon kläder sig både under och utanpå samt förfogar öfver sin bostad på egen risk och efter eget skön. Efter en sex å åtta års tjänst, hvars ansträngningar icke äro svåra med undantag af de sena qvällstimmarne, kan hon draga sig tillbaka till »privatlifvets lugn» med lika många tusenlappar eller börja en annan affär, som konvensansen räknar för bättre. Värre än så är icke våra värdshusfröknars belägenhet på Mosebacke, Du Nord, Phœnix, Berzelius etc., och att vissa ställen hafva vackra flickor till specialitet, utan att serveringsskickligheten derigenom *behöfver* komma i andra eller sista rummet, derför borga de inom Stockholmsglädjens annaler så hugstora och välaktade namn som dem vi nyss anført.

Svårare är att ställa horoskopet för det tusental, som sköter serveringen på de femhundra kaffe- och bierlokalerna, der i regeln icke ens tioöringar vankas och hvarje förtäring uppgår till ringa belopp. Då dertill konkurrensen är så ofantligt stor, enär snart sagdt hvartannat hus i de gamla stadsdelarne har sin ölstuga, synes det oss som om just intet rosenskimmer hänger öfver dessa Hebers öde. Men vi få ihågkomma två saker, som förmå göra det omöjliga möjligt den ena den välbekanta regeln: många bäckar små göra en stor å och den andra Evas kända smak för kaffetären, hvilken jemte ölet och

portern här utgör sjelfva pièce de résistance så väl i afseende på handeln med kunderna som existensen för de serverande.

Deremot hysa vi ingen farhåga för utskänkingsställets madonna. Hennes kraftiga utseende och vana att slå sig fram, hennes obestridda och starka styrelse öfver krogen är en fullt tillräcklig borgen för att hon äfven skall kunna taga sig fram i lifvet, hvilket oftast erbjuder en lugnare stridsplats än den der hon sjelf vistas. Det händer väl någon gång att hon dukar under för de frestelser, hvilkas följder hon innerfort bekämpar hos det manliga släktet, men behöfver en karl en qvinlig stödjeplare, som känner Good-Templarismens idé och — hvad bättre är — eger lika fysisk som andlig kraft att inplugga den och behålla den kvar sittande hos sin svagare hälft — vi mena mannen — så veta vi ingen bättre att rekommendera än just henne.

Vi hafva genomgått värdshusflickornas samhällsskala, men ännu återstår en art, som i mer än ett afseende kan berömma sig af att vara den tidsenligaste. Medan de andra stå i Bacchi eller Gambirini tjänst, stå vattenkioskernas markisinnor i Neptuni. De predika läran: vatten är bäst, men icke det som direkt härrör från Stockholms vattenledning och Årstaviken, utan det som gått igenom konstens förskönings- och förbättringsfabrik och

genast åstadkommer en lika kraftig verkan på våra indifferentia magar som på våra trånande läppar. I ett afseende är deras öde svårare än medsyst-rarnes. Deras lif förflyter — under den sköna sommaren — ojämförligt monotonare, och det sväng-rum, som står dem till buds för att exponera sin ungdomliga verksamhetslust och sitt kvinliga behag, är mer än skäligt inskränkt. Äfven utesluter den oskyldiga beskaffenheten af deras varor mycket af den kurtis, som — säge hvad man vill — är kvin-nans och i synnerhet värdshusflickans lif, och som i likhet med andra menskliga yttringar behöfver sin våta tillsats eller bacchiska krydda för att upp-nå entusiasmens och hängifvenhetens tinnar.

Men å andra sidan hållas också lidelserna och frestelserna på afstånd och få här snarare en nyt-tig svalka än en skadlig äggelse. De mera ero-tiska dragen saknas därför ingalunda vid vatten-kioskerna. Vattenflickans nätta kostym fånglar i sin art lika mycket som punschdamens paraddrägt, och det händer att Amor kommer äfven hit för att begära ett glas biliner, sedan han på en an-nan ort inmundigat ett glas konjak. Man hör i själfva verket ofta det svaga ekot af kärleksqvit-ter under kioskens markis, medan ångbåtens hvisla-skriker invid bryggan eller barnens glada skratt klingar från leken på gräsbatterna.

IV.

"Bodmamsellen."

Sömmerskan, tvätterskan, fabriksflickan äro i Stockholm ingen eftersökt vara. I betraktande af öfverflödet på arbetskrafter är det för en ensam flicka eller enka, och ännu mera för den, som har att försörja en sjuk moder eller sjukliga små systrar, en af de fruktansvärdaste uppgifter att kunna slå sig ut på anständigt sätt. Ty hvilka erbarmligt små löner erhålla icke t. ex. sömmerskorna äfven i de finaste Stockholmsfamiljer och de ansenligaste Stockholmsaffärer! De stackars varelserna måste bokstafligen kämpa med hungern för hvarje dag, så framt de icke lyckas intrassera någon manlig »vän» för kortare eller längre tid.

Det utomordentligt pröfvande arbetet, det stillasittande lefnadssättet och vistelsen i trånga och

mörka rum undergräfvade i förtid deras helse; sålunda se vi ofta adertonåriga flickor redan ega den sjukliga blekhet i ansigtet, som är det värtaligaste vittnesbördet om otillräckligt blod och otillräckligt föda. Statistiken bevisar, att liemanen med förkärlek skördar sina offer ur deras led och Thomas Hood har skildrat deras lidanden i en gripande sång, hvilken på ett förtjenstfullt sätt blifvit öfverflyttad till vårt språk af Edvard Fredin:

»O, att blott för en flyktig stund
Från arbetet vara fri —
Ej för att svärma i kärlek och hopp,
Den tiden är nu förbi,
Men ack! för att ljufligen gråta ut,
Hvad icke eljes jag får,
Ty linnet det skulle färgas styggt
Af hvarje fallande tår!»

* * *

En långt lyckligare ställning intager bodmamsellen. Är också den lön, som består henne i allmänhet mer än tillbörligt klen, kan hon dock ej sägas vara bestämd till offerlam åt affärslifvets Moloch. Hennes verksamhet är just icke ansträngande och den behandling hon röner lemnar i de stora magasinerna ingenting öfrigt att önska. Hon vet att hon är eftersökt icke allenast för sin ta-

lang att sälja, utan äfven för sitt fina utseende och sätt; också noteras unga obemedlade flickors önskan att få »komma i handel» ojemförligt högre på den moraliska samhällsmarknaden än en önskan att blifva en aldrig så firad schweizeri- eller konversabel cigarrfröken.

Det vore orätt att förneka bod-damen en viss bildning. Kan hon icke spela piano, så förstår hon dock att sentera teatern och är trägen abonnent på lånbiblioteket. Hon slukar en otrolig mängd romaner på den korta tid hon har öfrig från butikgöromålen. Hon förmår lemna en romanscen midt i dess mest spännande ögonblick, derför att en kund stiger inom glasdörren, och ser i sin förbindlighet ut, som om hon alls icke för ett ögonblick sedan med klappande hjerta läst en kärleksförklaring à la Monte Christo: »jag lägger mina millioner för dina fötter, o min själs ljus!», då hon med den köpande damen afhandlar, hvarför satinet icke kan blifva ett öre billigare på alnen eller kaschmiren för *det* priset icke kan vara solidare och hållbarare. Uppriktigt sagdt, hafva vi alltid beundrat bodmamsellernas exempellösa jemmod i fråga om fruntimmernas oerhörda prutmän. Det fins ingen dam af aldrig så hög rang eller rikedom, aldrig så hygglig eller högdragen, som ej skulle anse sin visit i modemagasinet förfelad, om hon ej stått och prutat på

örena eller låtit nedrifva halfva lagret för att ändtligen besluta sig för en småsak, som hon allra först frambefalde. Men om bodmamsellerna icke förmå rädda sin egen tid från dylika pretentioner och intrång, så förmå de dock rädda principalens vinst. Ty det är en »offentlig hemlighet», att så snart friherrinnan X. eller brukspatronessan Y. eller majorskan Z. visa sitt väna anlete strax utanför butiksdörren, så stiger priset derinnanför på hvarje artikel alltefter den snart inträdandes större eller mindre »rabatteringslatitud».

Högst på ifrågavarande rangskala står »probérmamsellen» — namnet är icke stockholmskt, men saken är inhemska äfven hos oss, liksom öfverallt der det fins storstadslif, fåfänga och kultur. Probérmamsellen har nämligen till uppgift ej blott att vara beskedlig fast man prutar, utan ännu mera att förmå resp. damer att köpa; hon är för kunderna en lefvande modell, som *in praxi* visar dem huru vackra kläder sitta vackert, huru bra man tager sig ut om man köper bodens artiklar. Härtill fordras först och främst att sjelf vara fager både till kropp och ansigte, helst båda delarne, men i nödfall afpassadt efter butikens specialitet. Är det en kaphandel, så ligger hufvudvigten på bysten — kappan måste falla olympiskt, junoniskt, kokett kring en ädel kropp — är det en modehandel, så ligger hufvudvigten på anletet

— hatten med sina »dependentier» måste förhöja lena rosenkinder och beskugga skälmska ögon. Det fordras onekligen större konst för modellens draperade rörlighet, än det fordras för tablåns draperade hvila.

Dessutom måste probérmamsellen kunna föra en ledig och elegant konversation, eftersom det är med grefvinnor och salongsfröknar som hon har den äran att underhandla, visserligen en något stereotyp konversation, eftersom det är om en enda sak, modet och »hur det passar», som hon underhandlar. Men då man känner damernas märkvärdiga intresse och tålmod, så ofta det gäller att upptaga hela timmar med att tala om toaletten eller öfva sig framför spegeln, förstår man lätt huru ljuf denna konversation skall vara för dem — och huru tråkig den skall vara för den staccars butikfröken. Ty att få en kappa att sitta någorlunda på sneda axlar eller en hatt att icke ytterligare nedtrycka ett glåmigt ansigte är redan ett styft göra, men att till på köpet försäkra kunden att alltsammans, både naturen — d. v. s. de sneda axlarne och det glåmiga ansigtet — och konsten — d. v. s. kappan och hatten — äro förträffliga i och för sig sjelfva och förträffligt passa hvarandra, dertill fordras mera godt humör, understödt af flerårig slentrian, än man kan föreställa sig. Deremot behöfs det ingen bevisnings-

och öfvertalningsförmåga, ty huru gammal och verserad den förnäma kunden än är, faller det henne aldrig in att hon *kan* blifva jämmerligt besegrad vid jämförelse med modellen, att naturen icke plägar se till rikedom och rang vid utlandet af sina häfvor och att en opartisk granskare skulle anse den dyrbara kappan och fina hatten bättre anstå den ungdomliga bodflickan än den bortpjuskade verldsdamen.

Naturligtvis har den qvinliga butikverlden sin rangskala liksom hvarje annan verld, men det kan ej här vara vår mening att genomgå alla dess nyanser från det flera våningar upptagande af förgyllningar, tjock kristall, dyrbara lampor och de finaste varor strålande modemagasinet vid hufvudstadens förnämsta pulsåder ända ned till det mer än anspråkslösa krypin'et vid Hornskroken eller Röslogstullsgatan, hvilka bodar äfven hafva sin lilla exposition af »spetsar» och granlåter till *sina* behagsjuka kunders tillfredsställelse och hvilka äfven de, som vi frukta, förestås af bodmamseller. Vare det nog sagdt, att nämnda samhällsklass utgör en betydande insats i Stockholmslifvet, och att mycket af våra promenaders skönhet och förlustelseställens behag under vackra helgdagar skulle vara borta, om icke den samhällsklassen finnes.

Under vårt upplysta tidevarf, då bildningen genomtränger alla lager af medborgare och med-

borgarinnor, bör det icke förvåna att bodmamsellen i »skick och fason» närmar sig den rangeade och hallstämplade fruntimmersverlden. Möjligen skulle ett skarpt öga upptäcka skilnaden i den större förtrolighet, som den förra tillåter de herrar, hvilka hon behagar finna »stiliga», och den större »vräkighet», som hon har svårt att försaka, om hon händelsevis sitter i ett förhyrdt ekipage eller på en fin restauration under högtids- och festdagar. Den genuina bättre »familjeflickan» är ju, som man vet, hos oss ett mönster af tillbakadragenhet — åtminstone då hon exponeras ute — och denna oskuldsatmosfär kan icke instuderäs, utan är den omedvetna produkten af hela ens lif och omgifning. Till att ega en sådan sitter bodmamsellen allt för mycket i glaskåp. Men hon är därför visst icke utestängd från det förädlade familjelifvet. Schweizeriflickan har oändligt svårt att få ungås med annat »bättre folk» än herrar, men bodfröken finner i vår realistiska och sjelfförsörjningen proklamerande tid åtminstone sin principals familjekrets för sig öppen. Hon kan dervid ej fritagas från det ganska naturliga felet, att genom en något »forcerad» konversation liksom söka ådagalägga sin kompetens att tillhöra öfverklassen. Skall hon spela croquet, så väljer hon den gröna bollen, »emedan den är hoppets färg», och har hon en medtäfla-

rinna med rödt hår, så är hon frestad att tala om »Medusa-hufvuden» och »Cassandrablickar». Vi skynda oss att tillägga, att tiden lyckligtvis icke medgifver henne att öfverflytta sina fantasier på papperet, så att vi ej hafva att frukta någon fruntimmerslitteratur à la Marie Schwartz från detta håll. Man *genomlefver* der hellre idyller, noveller och romaner än författar sådana.

* * *

Det förtjenar anmärkas, att på samma gång fruntimmerna inkräkta på männens område i allmänhet, så begagnas inom den större tyghandeln unge män numera ofta i stället för unga flickor. Men för allt i världen, I Adams söner, upptagen det icke såsom något bevis på företräde hos er! ty det förhåller sig alldeles tvärt om. Man använder icke bodfröken till schackrare vid disken, emedan man vill hellre använda henne som kasörska vid inkasseringen. Hon rymmer icke med kassan — vi kunna ej påminna oss hafva läst om ett enda dylikt fall i tidningarna — och skulle det ske, så frukta vi för att det är någon manlig kontrahent, som står der bakom och följer med. Det anses också bland flickorna sjelfva »styfware» att vara anstald på »kontor och lager» än i bod, och det är icke blott det vanliga galanteriet inom

samhällslifvet, utan äfven den speciela subordinationsställningen inom affären, som gör att den eleganta modehandels elegante bodkavaljer bugar sig för den lika tvärsäkra som behändiga flickan — hans kamrat i butiken.

De platssökande fruntimmernas antal är alltid flera gånger större än att de genast kunna få platser. Hos firman Meeths till ex. är det så stort, att sedan de visat sig och inlemnat sin ansökan, de kunna få vänta flera månader, innan deras tur inträffar att komma i åtanke, Månadslönen varierar mellan 40 och 60 kr., och med det sista beloppot reder sig bodfröken väl, om hon förstår att sjelf sy sina kläder och montera sin hatt. Hon äter eller hemtar sin middag på någon »nykterhet», och lefver för resten af smörgåsar och porter, så framt hon icke har någon fästman att supera med.

Ofta, ja mycket ofta gör hon ett fördelaktigt parti. Handlande, grossörer, restauratörer, ingenjörer, litteratörer välja ofta sin »lifstidskamrat» — såsom en riksdagsman en gång uttryckte sig, — ur bodmamsellernas led. Hon betraktar det alldeles icke som något utomordentligt att bli rikt och förnämt gift och anser sig der vid lag så god som trots någon. Ofta hafva utmärkta husmödrar utgått ur hennes samhällsklass — och vi vilja hviskande tillfoga, att den »snyggare» prostitu-

tionen likaledes der skördat sina offer. Äfven här gäller den trivala sanningen, att lifvet är omvexlande och drifver den ena lyckligen in uti och den andra ohjelpigen ur det rätta hjulspåret, och att när slutet är godt, är allt godt.

V.

Den fallna qvinnan.

Då vi hittills sysselsatt oss med sådana typer af stockholmskan, som mer eller mindre genom sina händers arbete söka förtjena sitt bröd och hvilka till och med i sina mest urartade exemplar uppbjuda allt för att åtminstone rädda skenet af anständighet och qvinlig blygsamhet, måste vi nu vända oss till de fallna varelser, som — frivilligt eller under förhållandenas tryck — frånsagt sig hvarje lagligt förvärf och kastat sig i den yrkesmässiga prostitutionens armar. Det antal af minst 3,000 qvinliga väsen, som här i staden lefva af otukt och af hvilka på långt när icke alla stå under polisens kontroll, rekryteras dels af stadsbor, dels och mest af inflyttade från landsorterna.

Det kan väl icke förnekas, att tygellösa begär, dålig, eller rent af förvänd uppfostran, olust till arbete, förförelsekonster o. d. ofta bringa den stac-

kars qvinnan på fall, men statistiken lär, att grundorsaken till nämnda sociala sjukdom ligger i qvinnökönets sorgliga förvärfsförhållanden. Många arbeterskor, sömmerskor o. s. v. blifva eländigt betalda, hvarjemte de hela veckor, ja månader måste gå utan arbete och förtjenst — ställda mellan valet att hungra ihjäl på ärligt sätt eller lefva flott af synd, välja de flesta det senare alternativet — till att börja med blott för en kortare tid, för att när bättre konjunkturer inträffa återgå till arbetet, men i sjelfva verket för att aldrig kunna resa sig igen och för alltid blifva utstötta från det hederliga eller fariseiska samhället. Arbetslösheten och nöden ökas deraf, att många burgna embetsmans- och borgardöttrar, utan att vara tvungna dertill för sitt lefnadsuppehälle, sitta och förfärdiga diverse handarbeten till ett orimligt billigt pris, glada om de blott kunna något öka sina nålpenngar, men hvarigenom de uppamma en förkrossande konkurrens för den verkliga och behöfvande arbeterskan, ja till och med understundom rent af undanrycka henne det dagliga brödet.

Man har sagt att qvinnans värsta fiende är — qvinnan, och åtminstone hvad hårdheten och blindheten mot de fallna af hennes eget slägte beträffar, är satsen sann. Ty af männen hafva de att vänta sig medlidande och urskuldande, men aldrig af de ärbara fröknarna, som icke kunna, eller de ärbara

fruarna, som icke vilja begripa det ofta behjertansvärda, som ligger i glädjeflickans parialif. Den lyriske ynglingen utropar med Edvard Bäckström:

»Hon är så blek, att mig hon synes ren»,
och en allvarlig sedeskildrare har yttrat följande, hvaruti vi fullkomligt instämma: »Blygseln är människans kyskaste och renaste drägt; hon liknar en äkta perla, som alltid skall förblifva densamma, hvilka smutsiga händer än beröra den; till och med under omhöljet af lumpor skall hon utbreda något af den öfverjordiska glans, som förstummar den gemenaste tunga, vore det äfven blott af öfverraskning att något inträffat, som man alls icke väntat. För den kalle lagstiftaren är den fullbordade gerningen nog för att få den bestraffad, men psykologen spörjer efter, om individen haft fullt medvetande om sin gerning. Det fins flera förnämna fruar, som äro medvetna om sitt äktenskapsbrott, men dock blicka med spott och spe ned på gatflickan, med hvilken de i sedligt afseende stå på samma nivå, och det fins varelser, som äro specifikt underkastade polisbyrån, men dock kanske äro renare än dessa, emedan de icke förstå djupet af sin förnedring; ja, i den moraliserande filosofens ögon stå de högre, emedan de icke vilja gälla för mer än hvad de äro, då de andra åter sätta skenet framför verkligheten.»

* * *

Äfven helvetet påstås ha sina lagar, och den yrkesmässiga prostitutionen är likaledes reglerad af lagar — men fråga oss icke huru! Svenskarne äro ett mäktigt anständigt folk, till den grad anständigt, att det ej ens vill öppet medgifva att något oanständigt fins, hvilket fordrar sin särskilda Ghetto. Genom bordellens frånvaro har man vunnit, att prostitutionen kommit ut på gatan, inträngt i anständiga hus, uppslagit sin utställning på våra offentliga promenadplatser och blandat sina adepters med våra hustrur och döttrar. Om man senare på qvällen genomströfvar vår stads hufvudpassager — Vesterlånggatan, Drottninggatan, Fredsgatan, Norrebro, Kungsträdgården — möter man dessa varelser i hundratal på trottoaren, der de, snart sagdt, frotera sig med de från teatern hemvändande damerna. Åtföljda af sin »Henrik» dricka de sin kopp té i Blanchs kafé eller Berns salong eller sitta de och rita med parasollen i sanden på bänkarne under »Torgets» lindar. Hvad sjunger Snoilsky om »trädet på torget»:

»Stadens flärd och oro stämma kring dig möte,
 Synd och sorger hviska här i qvällens sköte.
 Knappt din gröna brudkrans första gång blir bunden,
 Förrän stoftet sudlat den i knopningsstunden.

Derför som af blygsel späda kronan svigtat,
 Då för blomstermästarn du ditt öde biktat;
 Ack, med fläckad fägring, främling och allena,
 Skyld i dina lockar liksom Magdalena.»

Det är dylika öppna expositioner, som föranledt Stockholms moraliskt tvetydiga rykte i landsörterna, ehuru vi tro, att vår stad vid en jämförelse med Paris' boulevarder eller »die sittliche Reichshauptstadt» vid Spree eller till och med det gemytliga »Kongens By» icke behöfver ställa sig i någon skamvrå som »ett sannskyldigt lastens näste». Stockholm är till och med trots befolkningens tillväxt och den ständigt tillströmmande, ej minst qvinliga, arbetareskaran bestämdt bättre än det var under t. ex. den tredje Gustafs och Ulla-sångarens glada dagar. Nu mera kunna inga furstliga mätresser intränga, såsom då skedde, vid en *reception* inom kungaborgen, och ingen »han sjelf» visar sig i allernådigsta inkognito hos en hetär på modet, såsom då skedde hos den beryktade Plattskan, hvilken för tillfället hade att mottaga både hofherrar och — en landtprest. *Tonen* har blifvit strängare och sedligare och Voltaires sats: anständigheten kom då sederna försvunno, har föga tillämplighet på ett tidevarf, alltför realistiskt för att i längden fördraga lättfärdighet i skrymtarekläder.

* * *

En storstadsegenskap, som Stockholm dess bättre icke delar med sina syskon, är att det här icke finnes någon talrikare *demi-monde* i ordets eleganta — och slösaktiga betydelse. Visserligen eger den

moderna kulturen icke heller annorstädes att uppvisa en Diotima, som undervisade Sokrates, en Aspasia, som umgicks med Perikles, en Lais, som hänförde Apelles, alla de grekiska flickor med sånger på läpparne och zittran i handen, som bedårade Catullus och Horatius. Men de stora städerna hafva en annan demi-monde-upplaga än den ateniensiska och romerska, nämligen en som klädd i sammet och siden, belastad med briljanter och diamanter, graciöst exponerar sin kortvariga lyx och sin konstlade ungdom i ekipaget på promenaden och logen på teatern. Romaner och noveller äro uppfyllda med deras äfventyr och karaktäristik — den sistnämnda i sanning tarflig, då den endast framvisar en monoton bild af ytlighet och girighet i förening — och den förnäma världens damer söka i viss mån efterlikna deras *chic*. Som sagdt, för detta storstadselement äro våra förhållanden alltför små, vår rikedom — och skamlöshet — alltför obetydlig, och de försök som gjorts att importera saken från utlandet, i det att en och annan demi-monde upprättat en enskild spelklubb och en och annan grefve eller millionär roat sig med att dyrbarare utkläda sin »madaska», hafva icke ådragit sig någon smickrande uppmärksamhet af mängden eller beundrande efterföljd i mindre skala. Acklimatiseringen har befunnits omöjlig.

Mera i svang äro de fruntimmer, som under

»konstens» mask bedrifva sitt demi-monde-handverk antingen som en förträfflig biförtjenst eller som det verkliga hufvudycket. Man förvänar sig måhända öfver huru en ballettist eller korist, som ingenting annat gör och förtjenar än uppträder i kostym en gång i veckan för 75 öre gången, hvilken alltså liksom liljorna på fältet hvarken sår eller spinner, likväl både föder sig sjelf och en föga nogräknad moder dubbelt rikligare och går i dubbelt dyrare toaletter än en familj af den lägre borgarklassen kan bestå sig. På teatern lysa sådana fruntimmer helst i roller, som behöfva så liten kostym som möjligt, de äro lefvande blommor, badande nymfer, kärleksgudinnor, astraliska jungfrur omgifna af rosenskyar och bekrönta med stjern-diadem. Vid utgången väntar en vagn och en supé. Hemma sitter mamma och stickar strumpor. Detta bör nog räknas som en del af Stockholms demi-monde. Den skada de tillfoga det ingalunda på rosor dansande konstnärståndet är oberäknelig, de bidraga att bibehålla den frivola andan derinom och misskrediten derutanför. Icke alla Thalias och Café-chantanternas prestinnor äro af den ullen; man berättar huru den berömda Malibrän sände 100,000 francs tillbaka till en bankir, som ville förnya legenden om Danaë och guldregnet.

Den andra och vida talrikare delen utgöres af »hålldamerna». Då balettisterna och koristerna

ega ett visst exotiskt skaplyne, hvadan de företrädesvis odlas af utländska vicomter och deras inhemska efterapare, är hålldamen äkta stockholmsk, en ofta återkommande och — låtom oss tillägga — i sin art ganska respektabel varietet. Hålldamen har eget hushåll, uppträder snyggt och oklanderligt, klokt och anständigt, är trogen till husbehof, en bihustru eller ett hustru-surrogat. Den allvarigare nordiska karaktären afspeglar sig i hennes uppförande, hon eger familjemödrarnes tendenser, ehuru de tyvärr kommit något på sned, och skulle icke hafva någonting emot att utbyta det lösare konkubinbandet mot den legaliserade äktenskapsbojan.

De europeiska storstädernas glada lif har alstrat en hel terminologi på en viss qvinlig samhällsklass: kurtisanen, horizontalen, kokotten, grisetten, loretten, damen från Mabile, Closerie des Lilas och Orpheum etc. Ack, den stockholmske dandyn återfinner härutinnan föga eller ingen motsvarighet till utlandets berömda typer. Ty vår Bal Bullier eller Café Americain skulle utgöras af — salig Wallmans Mosebacke-baler, en i sanning tarflig jemförelse. Här finnas ju inga studenter, som kunna vurma för grisettlifvet eller konstnärer, som våga sig in på lorette-camaraderiet, och vill man söka den högre lättfärdiga kurtisen, så har man knappt andra utställningslokaler än variétéerna på Mosebacke och

Djurgården samt den s. k. scenen på Manègen. Ett annat bevis på våra småstadsförhållanden är frånvaron af demi-monde-literatur. Ty man kan vara säker på, att finnes blott förutsättningarna och »aktualiteten», så skulle nog våra »realistiska» författare icke försumma att framdraga detta samhällets kräftsår till fleras välspelade förskräckelse och mångas hemliga förnöjelse.

I samband härmed hafva vi ej heller någon fullt värdig motbild till Paris' och Londons, Berlins och Wiens »Alphonse» och »Louis», här gemmenligen »Henrik» kallad. Icke därför att detta den finare eller gröfre prostitutionens manliga förkläde, nymfens kavaljer på stat och försvarare vid tillfälle, alldeles saknas, men hvilka ömkliga proportioner intager icke i nämnda hänseende den skägglöse yngling med tvetydig uppsyn och ännu tvetydigare kläder, som dyker upp från gränderna mellan Vesterlånggatan och Nygatan och endast vid särdeles gynsamma omständigheter kan följa sin väninna till Berns' eller Blanch's i full upplysning strålande lokal, gent emot den ståtliche eller fruktansvärde »homme d'affaires», som i Paris ser ut som en officer på half sold från Afrika med hederslegionen i knapphålet och i London plötsligt uppstiger i den skönas ensliga salong, bistert af fordrande en pengar eller lifvet!

* * *

Återstår alltså endast det mycket ointressanta och mycket eländiga species, som kan betecknas med den generela benämningen *Venus vulgivaga*. Antalet intager afgjordt en kvantitativt dominerande ställning, nittio eller nittionio hundraedelar af samhällsklassen i fråga. Historien om »fallet» är enahanda, dels därför att verkligheten sjelf är monoton, dels därför att offret saknar förmåga att utstyra den med arabesker ur egen fatatur. Men lögnen är därför ingalunda bannlyst från hennes läppar, den är tvärtom ett naturligt appendix till hennes fruktansvärda strid mot samhället, som för evigt jagat henne bort ifrån sig, en strid utan hopp om resultat, en strid för att uppehålla lifvet för närmaste dag.

De arma varelserna äro icke allenast utsatta för samhällets oförsonlighet, utan äfven för sina förmedlares utsugningssystem. Prostitutionens »impressarier» äro i viss mån de fallnas *husvärdar* eller *värdinnor*, de senare långt värre mot sina offer än de förra. Allmänhefen får tidtals läsa om de razzior, som af polisen anställas hos de mindre väl beryktade »hotellen» i staden inom broarna, det är då som det går löst mot det folk, som lever på att inhysa, för månad eller dygn, prostituerade kvinnor. Men dessa sjelfva få ingen nytta häraf. Så snart stormen är förbi, återfaller allt i det gamla tillståndet, de fallna måste åter uppsöka